

LA UNIVERSITAT LITERÀRIA DE VIC I LA SEVA RELACIÓ AMB LA DE BARCELONA (1599-1716)

Ramon Rial i Carbonell

La intenció d'aquesta tesi de llicenciatura està centrada a presentar la Universitat Literària de Vic i, alhora, comentar un seguit de relacions entre aquesta institució i la Universitat de Barcelona. Creiem que el coneixement individualitzat de cada una de les universitats catalanes de l'època moderna pot contribuir a esclarir el coneixement de la situació universitària del país i és, també, important de saber quelcom de les relacions entre les universitats.

La Universitat Literària de Vic, reconeguda com a tal mitjançant el privilegi concedit el 1599 per Felip III, estigué en funcionament fins el 1716, quan en Decret de Nova Planta es decidí l'abolició de totes les Universitats del país.

La història de la universitat vigatana no és pas particular, ans al contrari, respon a un model universitari dels segles XVI i XVII que també trobem en d'altres universitats com Solsona, Tortosa, Girona o Tarragona.

Fem, abans que res, un breu repàs del que fou la Universitat o «Studi General» de Vic. Es tracta d'una institució de la qual trobem els orígens en l'alta edat medieval, a través de l'Escola Catedralícia del Bisbat a Vic. Després d'una crisi important durant la baixa edat medieval, l'«Studi General» es redreçà a partir de mitjan segle XVI donant lloc a la institució que avui comentem. Es pogueren lliurar els títols d'estudiants graduats a partir del 1599, tal com hem esmentat. El governament de la Universitat estigué a mans de dues institucions: el Consell Municipal i el Bisbat. La primera tingué cura de les qüestions més de caire econòmic-administratives, mentre que l'Església s'ocupà de dirigir la vessant de l'ensenyament. Per part eclesiàstica, existiren dos estaments dominants. D'una banda el Bisbe com a tal, donat que fou sempre el Canceller de l'Estudi, i de l'altra el Capítol de Canonges que regí directament la Universitat a través del càrrec de Rector. A més d'aquests estaments, cal esmentar l'interès dels Ordes religiosos per formar part del professorat de la Universitat.

La Universitat Literària establí la seva seu, el 1573, a l'actual Carrer de L'Escola, en ple centre antic de la Ciutat. La documentació que ens ha permès de conèixer la vida universitària ha estat concentrada bàsicament a l'Arxiu Municipal de Vic, donat que el Consell de la Ciutat guardà allí els seus «Llibres d'Acords».

La Universitat cobria l'aspecte de l'ensenyament des de les edats més joves fins als majors d'edat. Seguint l'enumeració que presenten les «Ordinacions» o Estatuts de la Universitat podem trobar la següent tipologia d'estudis i alumnes:

a) Els «Minyons», amb mestres que ensenyaven a «legir, scriure y comptar».

b) Els estudiants de gramàtica, classificats en dos nivells els «principiants» i els «promestres».

c) Els alumnes pertanyents a facultats, que eren bàsicament tres: «Arts y philosophia», «teologia» i «Lleis i canons».

Tot observant el model d'organització de la Universitat de Vic ens arriba una primera comparança i punt de relació amb la Universitat de Barcelona. Es tracta de la qüestió de les «Ordinacions» o Estatuts de la Universitat. Buscant la relació entre els realitzats a Barcelona, fets públics el 1596, i els elaborats a Vic el 1603, hi ha una bona colla de similituds. Llegint l'articulat que els conforma no trobem agosarat pensar que es tracta d'un únic original, del qual es feren diverses redaccions. Les diferències entre els estatuts d'ambdues universitats són simplement motivades pel volum i l'enrenou derivat de cada universitat. Però el fet que siguin, en alguns moments, literalment copiats no vol pas dir que tinguin una desconexió amb la realitat, tal com hem pogut comprovar. Eixamplant un xic més la temàtica, sembla clara la hipòtesi que a Catalunya va existir un mateix model universitari, almenys pel que fa a les redaccions dels Estatuts, cosa que hem pogut comprovar en els estatuts publicats el 1685, referents a l'Estudi General de Girona, i en els de la Universitat de Solsona. Pel que hem pogut esbrinar sembla que cal remetre'ns als estatuts de Barcelona per trobar els cronològicament més antics, juntament amb els de l'Estudi General de Lleida, comentats ja pel viatger Jaime Villanueva.

El fet que la majoria d'historiadors que han treballat les universitats catalanes (R. García Cárcel, M.ª José Lorente, Artemi Folch, F. Soldevila...) hagin demostrat la preponderància de les Universitats de Lleida i Barcelona per sobre de la resta d'universitats com la de Vic, ens ha portat a buscar les raons de l'estancament d'aquestes últimes. Aquestes raons estan relacionades, en alguns casos, amb la Universitat de Barcelona. Posem-ne alguns casos:

Es constata que a Vic hi ha una mancança de població universitària. Això, lligat al fet que la majoria de les Universitats es troben en semblant situació, comportarà una certa lluita per l'alumnat, donat que cada universitat voldrà mantenir els seus nivells de població. En aquest sentit les relacions universitàries entre Vic i Barcelona seran tibants, tal com es desprèn dels prefacis als diversos estatuts de la Universitat de Vic, com és el cas dels de 1704: «... que de enviar los pares á sos fills en terras estranyes per aprendrer scientias, además dels excessius, y indispensables gastos, molt amenut experimentaven irreparables desgracias...». Com podem veure la proximitat geogràfica de Barcelona es vol compensar amb raona-

ments morals per tal que els futurs estudiants es quedin a la Ciutat. De fet, és ben possible pensar en una «competència» entre Barcelona i Vic, que sovint devia anar a favor de la primera pel fet que aquesta disposés de més facultats i d'una vida cultural més atapeïda. Aquest fet produí una certa fugida d'estudiants osonencs a la capital.

Però a més de la manca de població, un segon element que explica el poc vigor universitari del segle XVII a Vic, el trobem en la migradesa de recursos econòmics que tenien petites universitats com Vic, Solsona o Tarragona davant universitats com Barcelona o Lleida. Aquest fet degué influir de manera important en la qualitat de l'ensenyament i en els sous del professorat, per la qual cosa podem esmentar ben pocs professors d'una certa qualitat a Vic en comparació amb Barcelona. De tota manera, no volem pas dir que la qualitat de Barcelona fos molt elevada, tal com ha mostrat R. García Cárcel en la comparança entre Barcelona i les Universitats de Castella del segle XVII.

Però malgrat aquesta superioritat cultural i econòmica de la Universitat de Barcelona respecte a la de Vic, la Universitat de Barcelona intentà sovint que Vic no ampliés la seva oferta de facultats per por a la davallada de matrícules, tal com es constata en els Llibres d'Acords Municipals de Vic dels anys 1602, 1646 i 1682. Un fragment de la resposta de l'Audiència de Barcelona a la Universitat de Vic, el 1699, així ho expressa:

«...no menos regoneixia gran inconveniencia per la Universitat Literaria de la Ciutat de Barcelona, que a més de que seria contingent que aquesta no introduis causa, no lluiria las ciencias ab lo aumet que avui en dia de molts anys a eixa part se experimenta perque minoraria lo comuns y ensenya l'experiencia que com mes crescuda es l'universitat mes resplendeixen les lletres...».

No cal, però, concloure que la poca força de la Universitat Vigatana neix únicament de l'obstacle barceloní. Al llarg de tot el segle XVII es denota un immobilisme universitari a Vic que queda reflectit en un estudi dels estatuts: s'observen poquíssims canvis en l'organització dels càrrecs, en les matèries tractades, en els autors treballats... És aquest conjunt de circumstàncies que hem ressenyat breument el que provoca que la majoria de documentació parli molt sovint de sistemes d'oposicions, repartiment de càtedres..., és a dir, d'unes preocupacions més de caire administratiu i burocràtic que no pas pròpiament pedagògic.

D'altra banda, la Universitat de Vic tindrà un aire marcadament religiós com a conseqüència de les mateixes facultats de què disposà i de la influència que exercí en ella l'Església. Ràpidament veurem, doncs, que s'oferís un ensenyament profundament religiós i amb una línia escolàstica i tomista. La Universitat respondrà, per tant, al model de Trento, dintre d'un marc de repartiment de poders que la mantindran i sustentaran: el Municipi i l'Església.

Com a conclusió, diríem que hem volgut donar a conèixer la vida d'una modesta universitat de l'Antic Règim a Catalunya, amb les dificultats que tingué per a sobreviure i que acabà, com totes, amb la Nova Planta decretada per Felip Vè

Voldria acabar dient que la Universitat de Vic va cobrir el conjunt de l'ensenyament dels segles XVI i XVII i que la seva abolició va representar un buit important en l'educació a la comarca d'Osona, que a la fi del segle XVIII es va resoldre, en part, a través de la instauració del Seminari i més tard amb l'assistència de diverses generacions a la Universitat de Barcelona. El procés de descentralització universitària que s'està duent a terme en l'actualitat pot tornar a restablir un equilibri universitari en la geografia catalana actual.